СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 27. — Джерзи Сіти, Н. Дж., четвер, 1. лютого, 1923.

VOL. XXXI. — No. 27. — Jersey City, N. J., Thursday, February 1, 1923. — THREE CENTS

ЗА 11 ДНІВ

КІНЧИТЬСЯ ЗБІРКА НА ФОНД НЕГАЙНОЇ ДОПОМОГИ РІДНОМУ КРАЄВИ!

Українські громади: Візьміться сейчас до діла, щоб виконати сей народній обовязок, який на Вас полягає!

Поспішіться, аби до 12-ого лютого с. р. довершити 30,000-ний Фонд!

11 ДНІВ.

Казав славний французький вожд і завойовник Европи Наполєон Бонапарте, що про побіду не рішає ціла війна але останних 15 мінут битви. Котра сторона в останній битві розумно напружить і використає всі свої сили, та сторона осягає побіду. Сі слова Наполєона можна нині приложити до акції Українців в Америці у справі Фонду Негайної Допомоги. Пів року збирали ми $30.000.00, а зібрали всего $19.000.00. Тепер на останок маємо за одинайцять днів дозбирати ще 11 тисяч. Виходить, що треба тепер іти за наукою Наполєона. Не дивімся на піврічну малоуспішну акцию, але ужиймо розумно в останній хвилі всіх наших сил, щоби таки впору осягнути повну побіду.

Побіду осягнемо певно, як безсмертні слова Наполєона зрозуміє кожда наша громада і кождий з нас громадян та всі разом і кождий з окрема сповнять свій обовязок.

СЕНАТОР БОРА ЩЕ РАЗ ВНОСИТЬ РЕЗОЛЮЦІЮ ЗА ЕКОНОМІЧНОЮ КОНФЕРЕНЦІЄЮ

ВАШИНГТОН, 30. січня. — Сенатор Бора вніс в сенаті резолюцію, котра уповажняє та взиває президента Гардинга скликати великі держави на міжнародну конференцію для розглянення важних економічних та зоружних питань з цілю покінчити в світі заміщание та перегони в зоруженню.

Як відомо, сенатор Бора вніс був таку резолюцію кілька тижнів тому назад, але опісля відкликав її самий на домаганне більшости сенату, котра переконувала його, що така резолюція може лишень пошкодити урядови в його переговорах з чужими державами, — переговорах, які якраз мають ціль, назначену в резолюції Бори.

Провідники републиканської більшости в сенаті ще далі проти резолюції Бори, і впевняють його, що вони її повалять. Вони кажуть, що президент Гардинг був би самий вкликав конференцію, якби вона мала хоч які-такі вигляди на успіх.

ОСТОРОГА ПЕРЕД ІНФЛЮЕНЦОЮ

НЮ ЙОРК, 30. січня. — Міський уряд здоровля видав публичну осторогу перед новим приходом пошесної еспанської інфлюенци.

Уряд здоровля заявляє, що йому донесено сього місяця про таке велике число випадків занедужань на сю недугу, що уряд вважав своїм обовязком остерегти суспільність публичним зазивом перед занедбуванням недуги. Правда, як показує статистика смертий, сьогорічна пошесть приходить в дуже слабій формі, але занедбанне її може, як в попередних роках, потягнути за собою запаленне легень, а воно смерть.

В понеділок донесено до нюйорського уряду здоровля про 133 нові випадки інфлюенци, у вівторок про 161 новий случай, а від початку січня донесено разом про 1,145 случаїв.

ДАЮТЬ ЗАПОМОГУ ВІРМЕНАМ НА КОЛІНІЗАЦІЮ УКРАЇНИ

ВАШІНГТОН, 30. січня. — Републиканський конгресмен з Ню Йорку Гастед вніс в конгресі резолюцію, щоби уряд визначив суму 25 міліонів долярів на висланне 250,000 Вірмен на Україну, де большевицький уряд з Москви обіцює їм дати землю на поселенне.

СКАНДАЛ В АНТИСАЛЮНОВІЙ ЛІЗІ

НЮ ЙОРК, 30. січня. — Рада директорів Антисалюнової Ліги, головного прогибіцийного товариства, в котрого діловодстві показалися недавно ріжні надужиття, виступило з публичною обороною свого провідника Андерсона, котрому закидали, що він надуживав свого уряду для особистої наживи.

Рада каже, що вона знає, як Андерсон видав з гроший товариства 24,700 долярів, які він мав повернути на комісове для себе самого.

БЕЗСИЛЬНІСТЬ УРЯДУ В ВИКОНУВАННЮ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШІНГТОН, 30. січня. — У відповідь на заклик федерального прогибіцийного уряду, щоби адміністрація зробила щось для обмеження заграничних представників в спроваджуванню алькоголічних напитків до Злучених Держав, президент Гардинг відповів, що на його думку уряд в тій справі не може ніяк обмежати дипльоматів чужих держав.

МІНІСТЕР СКАРБУ ПРОТИ ПОЗИЧКИ НІМЕЧЧИНІ

ВАШІНГТОН, 30. січня. — Секретар скарбу Мелон вислав нині листа до сенатора Меккамбера, голови сенатового комітету для фінансових справ, і в ньому противиться внесенню фінансового субкомітету, щоби федеральний уряд уділив німецькому урядови кредиту на суму одного міліярда долярів на закупно в Америці средств поживи.

Мелон звертає увагу фінансового комітету, що федеральний уряд такої позички уділити не може, бо не має на се потрібних фондів.

ХОЧУТЬ ВІДКРИТИ ПРИЧИНУ ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД ВЕТЕРАНІВ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

МЕДИСОН, Висконсін, 30. січня. — Стейтовий губернатор написав до губернаторів других стейтів листа зі закликом зібрати дані про злочини серед бувших вояків американської армії, щоби відкрити причини сих злочинів.

Висканський губернатор заявляе в своїм листі, що він зробив слідство в своїм стейті та переконався, що в стейтових карних заведеннях бувші вояки становлять повну третину арештантів. Він припускає, що ветерани мусять бути жертвою якогось [illegible]

СТРІЛЯНИНА ЧЕРЕЗ УРЯДОВЕ СЛІДСТВО В СПРАВІ МУРИНСЬКИХ ЛІНЧІВ

БЛЕНФОРД, Индияна, 29. січня. — Коли окружний шериф почав робити слідство в справі викинення всіх Муринів з сього міста, білі майнери почали стріляти на нього. Підчас загальної стрілянини, що з сього вивязалася, впало трупом трох майнерів, а шериф був тяжко ранений.

Погибші називалися: Михайло Ярич, Бан Ступар та Мелі Обрадовіч. З імен можна припускати, що вони всі сербські імігранти.

КАНДИДУЄ НА МЕЙОРА МІСТА НА „МОКРУ" ПРОГРАМУ

Шікаговський міський суддя Бараса заявив, що на слідуючий місяць він оголосить свою кандидатуру на мейора міста Шікага з рамени републиканської партії. Його програма буде „мокра", тобто він буде обіцювати виборцям, що він постарається їм о дозвіл на вживанне легких напитків.

ХОЧУТЬ РЕФЕРЕНДУМ НАД СПРАВОЮ ПРОГИБІЦІЇ

ОЛБАНІ, 30. січня. — Републиканські члени стейтової легіслятури постановили подати в найкоротшім часі внесенне, щоби серед населення стейту зарядити загальне голосованне (референдум) над питанням його до прогибіції.

Рівночасно републиканці хочуть подати внесенне на уневажнене стейтового закона про допомогу федеральному урядови у виконуванню прогибіції.

НОВІ ЗУСИЛЛЯ НЕ ДОПУСТИТИ ДО КРАВЕЦЬКОГО СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 30. січня.—Представники кравецької юнії та представники товариства кравецьких босів в Ню Йорку почали нині наново зірвані конференції переговори в справі уложення нових умов праці, в справі уложення нових умов праці в кравецькім промислі.

Сподіються, що переговори доведуть до якогось вислиду та що заповідженого страйку 30,000 нюйорських кравців не буде.

СМЕРТЬ АВІЯТОРА

ДЕНВЕР, КОЛОРАДО, 29. січня. — На авіятичних полях погиб тут військовий летун Р. Джулієн. Їдучий з ним жовнір відніс тяжкі рани.

Оба вони впали з висоти 700 стіп. Причиною нещастя була попсута машина.

АМЕРИКАНСЬКІ НІМЦІ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ЗАНЯТТЯ РУРЩИНИ

Обєднанне німецьких товариств в Ню Йорку скликало в понеділок великі збори в справі заняття околиці Рур Францією.

По промовах цілого ряду бесідників ухвалено резолюції проти заняття округа Рур французькими військами яко неоправданого, імперіялістичного нападу, проти якого повинні запротестувати всі цивілізовані держави.

КЛОПОТИ НІМЕЦЬКОЇ ОПЕРИ В АМЕРИЦІ

Німецька амбасада у Вашингтоні віднеслася до американського уряду за допомогою для американських оперових співаків, котрі приїхали свого часу до Америки на ряд виступів і сими днями опинилися в Болтимор без гроша.

Як каже німецька амбасада винуватими за провал німецької опери є американські бизнесмени, котрі запросили оперу до Америки, але не виконали супроти неї своїх зобовязань.

Американські імпресарії знов кажуть, що вони своїх зобовязань виконати не могли, бо німецька опера не тішиться сподіваною популярностю.

ЕКСПЛЬОЗІЯ БОМБ В МАДРИТІ

Поблизу італійського посольства в Мадриті експльодувало 15 динамітних бомб. Жертв в людях не було. Заряджено ряд арештовань.

КАНЗАСЬКИЙ СЕНАТ ЗА ВИЗНАННЄМ МЕКСИКА

ТОПІКА, Канзас, 30. січня.— Сенат канзаської легіслятури ухвалив резолюцію, взиваючу уряд Злучених Держав визнати теперішний уряд Мексика.

ПРОТЕСТ АЙРИСЬКИХ ЖІНОК

ПАРИЖ, 30. січня. — Делегація айриських жінок предложила Вівіяні, заступникови президента Ліги Народів, протест проти виконування присудів смерти на зловлених противників айриського уряду.

ГОЛОД ПІД БОЛЬШЕВИЦЬКИМ БЕРЛОМ

МОСКВА, 30. січня. — В дагестанській републиці на Кавказі вибух страшний голод.

Президент републики віднісся до представника Американської Ратункової Адміністрації та просив о ратунок населення, котре не має ні хліба ні ліків. Представник АРА. обіцяв давати Дагестанцям допомогу.

ПОТВЕРДЖЕНО ПРИСУД СМЕРТИ НА НЕВЯДОМСЬКОГО

ВАРШАВА, 30. січня. — Президент польської републики підписав нині засуд смерти, виданий военним судом на Невядомського, убийника Нарутовича, першого виборного президента Польщі.

ФРАНЦУЗИ ПОІРИТОВАНІ СПАДОМ КУРСУ ФРАНКА

ПАРИЖ, 30. січня. — Французькі газети обговорюють дуже живо зниженне ціни французького Франка на межинародній біржі.

Наглий спад курсу о одну пяту частину його вартости який зазначено на біржі вчора, газети пояснюють невдоволеннем світа із заняття Рурщини Францією.

БЕЛЬГІЙЦІ ПРОТИ ПРАВ ФЛЯМАНДСЬКОГО НАРОДА

БРУКСЕЛЯ, Бельгія, 29. січня. — Бельгійські націоналісти урядили нині велику маніфестацію проти заведення примусового навчання фляманської мови на університеті в місті Гент.

В демонстрації брало участь коло 100,000 осіб. Бесідники, що промовляли до товпи, заявили, що гентський університет від віків був французький. В кількох частях міста мало не прийшло до поважних вибухів проти прихильників фляманської мови.

ЛОЗАНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ БЛИЗЬКА РОЗБИТТЯ ЧЕРЕЗ НЕЗГОДУ СЕРЕД АЛІЯНТІВ

ЛОЗАНА, 30. січня. — Коли вчора Турки відповіли на послідну аліянтську ноту, що вони не можуть на неї згодитися, Франція заявила Туреччині, що предложену аліянтську ноту не треба вважати послідним словом аліянтських держав, бо Франція годиться відрочити конференцію та відновити її опісля там і тоді, де й коли Туреччина захоче.

Англія сейчас запротестувала проти такого пояснення рішення аліянтів, заявляючи, що аліянти дійсно думали предложити Туреччині свої послідні умови. Англія називає французьку заяву зломаннем порозуміння.

Згідно зі своєю заявою Франція приказала своїй делегації лишитися на далі в Лозані.

Не лише англійські, але й французькі газети осуджують поступок французької делегації.

НІМЕЦЬКІ МАЙНЕРИ В РУР НЕГОДЯТЬСЯ НА ПОВНИЙ СТРАЙК

ДІСЕЛЬДОРФ, 30. січня. — Німецькі копальняні робітники в Рурщині не згодилися на повний страйк у відповідь на наїзд Рурщини Францією.

Франція почала нині стягати свої війска з зелізничих двірців, як сього домагалися німецькі зелізничі робітники. Де лишень французькі жовнірі відійшли з двірців, там зараз німецькі робітники та урядники вертали до роботи.

Бойкот крамниць в цілій Рурщині починає поволи здержуватися.

НІМЕЦЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ПРОВІДНИК ЗАЯВЛЯЄ, ЩО ФРАНЦІЯ ХОЧЕ ЗНИЩИТИ НІМЕЧЧИНУ

БЕРЛИН, 30. січня. — В своїй розмові з кореспондентом „Ню Йорк Таймса", німецький промисловий провідник Фріц Тіссен, котрий приїхав недавно з Рурщини в Берлін на переговори з німецьким урядом, заявив, що ціллю французької політики супроти Німеччини є знищенне Німеччини.

Теперішний французький премієр Пуанкаре поклав собі за завданне знищити Німеччину через загорненне в руки Франції всіх важнійших европейських покладів вугля та зеліза.

ДАЛЬШИЙ СПАД КУРСУ НІМЕЦЬКОЇ МАРКИ

БЕРЛИН, 30. січня. — На берлінській біржі німецька марка спала до 45,000, ба навіть 50,000 марок на одного доляра.

Се значить, що тепер морка варта коло одну десять-тисячну частину вартости марки перед війною.

ОБЖАЛОВУЮТЬ ФРАНЦУЗІВ ЗА ЗНУЩАННЯ

ВАШИНГТОН, 30. січня: — Німецька амбасада видала публичну заяву, в якій говорить, що французькі окупанти Рурщини поводяться супроти німецького населення крайно жорстоко.

Межи иньчим згадується, що французькі офіцири приганяли батогами жінки, заняті в дісельдорфськім почтовім уряді.

АНГЛІЯ ЩЕ НЕ РІШИЛАСЯ В СПРАВІ СПЛАТИ ДОВГУ АМЕРИЦІ

ЛОНДОН, 30. січня. — Англійський уряд ще не рішився на ніякий крок щодо сплати свого довгу Америці.

Англійський міністерський кабінет вислухав звіт Болдвина, голови англійської делегації до Америки, але не приняв ще ніякого рішення.

ЧЕРВОНИЙ КОГУТ В ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 30. січня. — Горожанська війна прихильників повної самостійности Ірляндії проти тимчасового айриського уряду зазначилася нині спаленнем кількох палат визначних Англійців.

Межи иньчими погоріли палата айриського сенатора лорда Мейо та замок Белінгтема.

Републиканці зробили також кілька нападів на айриські редакції, що піддержують тимчасовий уряд.

ЦАРСЬКА ГОЛОВА В СПИРТІ?

МАНИЛА, Филиппини, 28. січня. — Капітан Фірмін, голова штабу втікачів, котрі втекли з Сибіру з приходом большевиків, а котрі задержали свої кораблі коло сього порту, заявляє, що большевики держать голови царя та других членів царської родини, яких вони вбили в Катеринобургу, в спирті в Кремліні в Москві.

Капітан Фірмін служив на Сибіри проти большевиків. Він був офіциром в армії Колчака.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За зерплоченння редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДЕ ТИСЯЧНІ ГРОМАДИ?

Коли закінчено славно в жовтні минулого року Позичку Національної Оборони, то було 28 українських громад, котрі зложили понад тисячу долярів.

Тепер у виказі Фонду Негайної Допомоги бачимо лише чотири громади, котрі зложили понад тисячу долярів. Виглядало би, що лише сема часть громад станула до роботи. Не дивож, що Фонд, котрий означено на зїзді в Филаделфії на 30.000 долярів, досі не дійшов навіть до суми двайцять тисяч, хотяй вже минає пів року від проголошення Фонду і хотяй до його замкнення остається всього 11 днів. Числячи, що ми мали зложити тепер третю частину Позички, випадало би, що тисячних громад мало би тепер бути для Фонду вісім, отже два рази стільки, що є досі.

Майже за пів року зібрано 19,000 долярів. До повної збірки бракує ще 11,000. На се маємо 11 днів часу. Значить, Українці в Америці мають тепер аж до 12. лютого складати по $1,000 денно, щоби і сим разом наша справа не понесла невдачі, але увінчалася успіхом.

Тепер вже не пора богато говорити, кричати і писати. Тепер вже крайна пора взятись до діла.

Всі наші громади, котрі так гарно списались в часі Позички, мусять тепер і для Фонду використати сих останніх кілька днів, щоби сума 30.000 була в означений час зібрана. Наші громади повинні ще скликати у себе збори всіх місцевих товариств і там вирішити долю Фонду. Кожда громада знає кілько вона повинна зложити на Фонд, аби його довершити. Коли Фонд є меньше більше третою частию Позички, то кожда громада повинна тепер зложити третю часть того, що торік зложила на Позичку. Кожда громада знає свою заслугу для Позички, тож знати-ме також тепер свій обовязок для Фонду.

Нехай початок дадуть забуті тепер чи занедбані тисячні громади. Нехай вони знова вернуться на своє почесне місце. Нехай бодай третя частина найбільших тисячних громад знова буде між першими.

Але і громади меньші мусять додержати ходу більшим. Від них годі вимагати тисячок, але всі Українці в Америці знають, кілько соток вони можуть зложити. І вони не потребують ждати на приклад других. Вони також мусять поспішитися, таксамо як і найбільші громади.

Памятаймо, що за успіх Фонду перед старим краєм одвічає так само як ціла американська Україна також і кожда навіть найменьша наша громада, кождий лідер в сій громді і кождий громадянин і кожда громадянка.

Коли небаром прийде загальне обчисленне Фонду, то се буде і суд українського народу над усіми нашими громадами і громадянами в Америці. Сим, що сповнили свій народній обовязок, належиться признанне від народу, а сим, що від нього відтягнулись, належиться осуд. Бо ті, що сповнили свій обовязок, взяли участь зі старим краєм в боротьбі за Українську Державу, а ті що відтягнулись, соромно утікли з поля бою.

Памятаймо, що на нас звернені нині очі цілого старого краю. Старий край пізнав торік, що що американські Українці постановлять, те й виконають. Се завзятте і рішучість американських Українців додавало віри і надії в побіду нашим братям в старому краю.

Тож до діла, до діла негайно. Піддержім сю віру і надію, яку американські Українці вміли викресати в душі наших братів в Галицькій Україні.

Памятаймо нині, яку одвічальність ми взяли би на себе, як би Фонд не вдався. Ми взяли би на себе одвічальність за зневіру в старому краю, за зломанне духа і завзяття і за всі ті наслідки, які послідували би, колиб Фонд Негайної Допомоги закінчився невдачею.

Але Українці і думки такої не повинні припустити. Бо чейже кілька сот українських свідомих громад в Злучених Державах мають ще настільки сили, щоби не допустити до втіхи Варшави і до смутку Львова.

Треба лише одної думки і горячого серця, а Фонд в останній хвилі може бути не тільки довершений але й переверщений на славу Українцям а на погибель Ляхам.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ, ЦЕРКВИ, ТОВАРИСТВА І КОМІТЕТИ ТА ВСЕ СВІДОМЕ УКРАЇНСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО!

Фонд Негайної Допомоги вже кінчиться. Доложіть своїх трудів і підіпріть громадно ту так важну збірку! Подбайте, щоби в списах жертводавців виділо Ваше власне імя та імя Вашої громади на відповіднім місці! Списи жертводавців — це списи українських жовнірів в Америці. Коли Ви ще не вписані до лісти українських жовнірів-борців, так впишіться і то зараз, виповняючи ще сьогодня ту картку та висилаючи її враз грішми на адресу:

DIPLOMATIC REPRESENTATIVE OF GALICIA,
411 Southern Biulding, Washington, D. C.

П. Т. З отсею карткою посилаю на Ваші руки суму $..................
словами .... долярів, на Фонд Негайної Допомоги Рідному Краеви. Гроші ті мають бути вжиті Галицьким Урядом, якого головою є Др. Евген Петрушевич, на боротьбу о визволення Галичини з під ляцького наїдзу. Посвідку прошу мені прислати на таку адресу;
....
....
....

„УЧІТЕСЯ, БРАТИ МОЇ, ДУМАЙТЕ, ЧИТАЙТЕ!"

Отсі прості, а мудрі слова Тараса Шевченка приходять мені на гадку за кождим разом як беру нову нашу книжку в руки. І за кождим разом здається мені, що наближаємося, хоч звільна, але певно, до тих благодатей, яких зазнає освічений і культурний народ. Але за кождим разом робиться мені сумно, коли рівнаю число наших книжок, місячників і газет з видавництвами других народів. Сумно, бо це число дуже невеличке. **Одна тільки російська еміграція в Берліні має куди більше всіляких видавництв, як ціла Україна, в Европі і за морем.** Російських книгарень в однім Берліні 22, а нашої ані одної...

Тимто повинні ми з усіх сил підтримувати ці часописи й видавництва, які є в нас, бо поки вони не розвинуться і не зацвитуть повним цвітом, поти й нових не буде, поти ми будемо в журналістиці стояти ґень на сірому кінці поза другими народами, навіть богато меньшими від нас, як ось Татари.

На особливу увагу заслугує „Літературно-Науковий Вістник", як місячник для наших літературних і наукових новин.

Заложений в ювилейнім, 1898 році, здобув собі цей орган досить великий круг читачів і допровадив до того, що кождий свідомий Українець вважав своїм обовязком прочитати його, щоб знати на чому стоїть тепер наша літературна й наукова творчість.

Перенесений Грушівським до Київа припинив на час війни свою діяльність. І кілька літ не мали ми ніодного більшого літературно-наукового місячника.

Що лиш тамтого року ґурт заслужених робітників пера у Львові зважився на смілий крок відновити „Літературно-Науковий Вістник".

Смілий крок тому, бо таке видавництво при теперішних економічних і політичних відносинах в Галичині, вимагає великих коштів і ще більших трудів. Згуртувати письменників, листуватися з ними, діставати рукописі з заграниці, оглядатися на цензуру а не затрачувати з очий провідних думок, врешті вести боротьбу з дорожнечею паперу, друку, експедиції, — це не така легка річ як кому здається. А до того — в нас мусить бути опозиція, котра вмі єкопати ями під другими і нести свої зазулині яйця навіть у таких гніздах, деби їх ніхто не сподівався. У нас, як хто пічне роботу, так зараз десятьох кричить: „це погано! Я вмію краще!" Але ніхто їх не спитає: „а чомуж ти чоловіче, не робив, коли вмієш?"

Оттаке було і з „Літературно-Науковим Вістником", але він якось щасливо перебув усі ті перешкоди і з книжкою за січень входить у другий рік свого обновленого видавництва.

На тую книжку звертаю увагу тих земляків, які її ще не прочитали. Вона заслугує на те, щоб кожний Українець, якому дороге наше друковане слово, познайомився з нею.

Це число дає нам нове довше оповіданне Черемшини на тему переживань Гуцульщини за час останньої війни, **„Бодай їм туть пропала!"**

Це оповіданнє то дуже живий і по мистецьки змальований образ гуцульського села в момент коли до нього приходять мадярські війска. Життє і смерть спокійних ґаздів-Гуцулів бере в свої руки місцевий арендар, Дзельман, нащадок тих Зельманів, про яких співають наші гаґілки. Це не чоловік, а найдикійший звір. Невинних людий видає на смерть, як бунтарів і зрадників, щоби до решти забрати їх худобу і маєтки.

Страшна, прямо неймовірна сцена, як гинуть Гуцули, котрі задовжилися були в Дзельмана, віддали йому своє добро, а він їх мав тільки до смерти годувати. Тепер віддає їх Мадярам на знущання і смерть, щоб позбутися того обовязку.

Неменьше страшний момент, коли що найповажнійші ґаздипатентарі йдуть до мадярського коменданта, щоб виблагати милосердя для своєї церкви, а Дзельман представляє їх як бунтівників і тих сідоглавих стариків розстрілюють під церквою Мадяри. Пожежа, рев худоби, крик насилуваних жінок і дівчат, а на тім влі, мов чорти по пеклі крутяться Мадяри і мов гиена блукає безмилосердний Дзельман.

Я втікав з цього пекла; я його бачив на власні очи і оповідання Черемшини зробило на мене дуже сильне враження. Для тих, що не бачили чогось подібного, оповідання Черемшини буде ніби якась грузна фантазія. А між тим воно артистичний документ із нашої мартірольоґії.

Розвал Австрії і приниження Мадярщини являються ніби заслуженою карою за ті нелюдські кривди і знущання, яких вони допускалися на нашім безталаннім народі.

Оповідання Черемшини написане гуцульським говором, так живо, кольоритно, тепло, що літературною мовою годі булоб передати всіх тих відтінків смутку, трівоги, розпуки, котрі передав Черемшина. Тому вважаю невмістними докори деяких критиків, що Черемшина пише „діялектом". Діялектом написані „Ткачі" Гавптмана, діялектом пише Стефаник. А цеж архитвори! Навпаки Черемшині треба дякувати за це, що він допускає до слова гуцульський говір, бо в нім є стільки словного богацтва, стільки архаізмів і своєрідної краси, скільки нема в мові жадного з наших письменників, які пишуть по літературному. Не треба нам цуратися говорів, а навпаки треба їх вчитися і брати з них це що гарне і дорогоцінне, бо чим богатійша і буйнійша наша мова, тим краще розвинеться література.

Так само несправедливим вважаю недоцінюванне і нехтованне нашої т. зв. военної літератури, бо вона дала чимало творів коли не літературної так документальної вартости. Для історика нашого военного лихоліття від 1914 року дотепер такі оповідання як Черемшини „Бодай їм путь пропала" матимуть велику вагу, бо в них зберігаються душевні переживання нашого народу за час великої катастрофи.

Зівсім другою мовою і иншою, більш загально принятою літературною манерою написане оповідання Вальчука, п. з. „Комуніст". Воно малює нам одну картину із боротьби козаків з комуністами. І з тої боротьби, в котрій по обох боках падуть численні жертви, хитрий жидок виходить ціло і своїм спасителям грозить „Чекою".

І це оповіданнє невідомого автора написане талановито, — головна його вартість психольоґічний аналіз.

З віршів спинюся на Купчинського „Sic transit". Поет блукає вулицями Львова і пригадує собі Рим за Нерона. Дві шляхотні Римлянки розмовляють про грища в колізено, про те, як дикі звірюки роздирали християн і як вони „спокійно, розкішно й довго умирали".

Решти хай догадається читач.

У віршу криється ледви замітна іронія, бо ів наших часах, хоч як ми зневажаємо Нерона і пюклинаємо його жорстоку память, люди знаходять насолоду і розривку не радости життя, а в муках смерти ближнього.

Страшно!

Вірш Купчинського гладкий, рівний, як на молодого поета дуже вироблений, прямо бездоганний. Це не якась естетично-поетична забавка, як богато других теперішних віршів, а поетичне слово на послугах етичних, щоб дібратися до серця і до ума теперішної людини.

Дійсно пора, щоб поезія наша вернула на нормальну дорогу праці і служби для піднесення культури людського духа.

В Романі Купчинськім витаємо одного з наймолодших і найбільш надійних наших поетів, для котрого поезія в життю і на папері сплітаються в нерозлучну цілість. Він оден з трубадурів нашого Січового Стрілецтва, як не пише віршів, то сидить в кримінали за ті самі ідеали, які проповідує у віршах. Це молодий, жвавий, енерґічний талант, а до таких безперечно усміхається будучність.

Москалі мають окреме видавництво „Архів російської революції, в якім містять документи останнього великого перевороту в Росії. Ми такого видавництва не маємо і тому наші документи розсіяні по всіляких часописях, або у формі споминів, або як низки актів.

І перше число „Літературно-Наукового Вістника" за рік 1923 приносить нам дуже цікаву вязанку споминів Юртика про „Перший Сімферопольський полк імени Гетьмана Петра Дорошенка".

Написані вони просто, ясно, щиро, але так живо й цікаво, що кождий читач прочитає їх, мов якесь оповіданне про недавно минулі, а вже ніби казкові часи. Нагадують вони спомини В. Андрієвського, одні з кращих у нашій мемуарній літературі.

Дуже цінну статтю дав, як звичайно, сам редактор п. Д. Донцов, „Bellua sine capite" (Звірюка без голови). Так називав нас ще в XVII столітті воевода Кисіль і такими осталися ми, на гадку автора до нині.

П. Донцов застановляється над успіхом двох рухів, а саме большевизму в Росії і фасцізму в Італії. Цей успіх завдячують Ленін і Муссоліні своїй безкомпромісовости, своїй безвзглядній прямолінійности, диктаторському хистови опанування зревольтованих мас, котрим вони вміли показати ясну, блискучу ціль, щоб пірвати їх за собою і зробити послушним наріддям у своїх руках. Маси вести може тільки висша індівідуальність, жадна відповідальности, — а цього не розуміли наші провідники, праві і ліві, котрі заєдно оглядалися на програми, на традиції київської „Ради", на те, що були вони „есерами", або „есефами", котрі боялися, щоб не переломити революційного фронту і не мали відваги кинути в народ такий клич, котрий розпаливби до білого його шовінізм і викликав культ сліпої відваги.

Провідники-ж з права нехтували зревольтовані маси, отих наших отаманів, отих повстанців і „бандитів", котрих можна було взяти в руки і заставити їх будувати державу.

Маси, в час великого руху йдуть за тим, хто не хитається, не трівожиться не оглядається на право й на ліво, лиш має відвагу сказати: я вас веду і ви мусите йти за мною, бо я вас веду до добра і слави, бо як не підете за мною, то пропадете марно. І такого провідника, такого другого Богдана Хмельницького бракло нам і тому осталися ми нацією без голови, — Bellua sine capite.

Стаття Донцова написана учено, вона оперта на всіляких цитатах, на широкім науковім апараті. Її не легко читати й розуміти, але її прочитати треба, бо вона добирається до шпику й кости нашого національного організму. Пан Донцов уміє глибоко аналізувати не затрачуючи з ока синтези, уміє розкривати наші найтайнійші гріхи і національні хиби, він оден з кращих ідеольоґів нашого визвольного руху і тому, хочеш, чи не хочеш, мусиш кожду нову його статтю читати й думати над нею, коли ти взагалі не вважаєш себе звільненим від важкого обовязку думання.

Про инші статті, літературного й наукового змісту не говорю, бо і так рецензія переступила рамці, які звичайно призначує рецензентам „шануюча себе часопись" і кінчу тим з чого почав: — передплачуймо і читаймо „Літературно-Науковий Вістник".

Богдан Лепкий.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64 повідомляє своїх членів, що надзвичайний мітинґ відбудеться в суботу, 3. лютого о годині 6. вечером в гали під ч. 435 Мейн ул. Тож проситься всіх членів, щоб прибули на сей мітинґ бо є важні справи до полагодження. — В. Григорчук, предс.; Г. Ничка, кас.; М. Сас, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316, повідомляє, що місячний мітинґ відбудеться о годині 7.30 вечером в четвер, 8. лютого в гали Вільні Козаки під ч. 102 Джойнер ул. Проситься, аби кождий член явився, бо є важні справи до полагодження і перечитанне товариського статута, і аби кождий член вирівнав свої місячні вкладки, бо поза мітинґом вкладок не принимається. Проситься кождого члена щоби приніс зі собою точну свою адресу і доручив секретареви. Єще раз повідомляється, що будеться приймати нових членів до товариства і У. Н. Союза без вступного. Хто ще не є членом тов. Вільних Козаків, то вписуйтеся і забезпечуйте свою родину. — Н. Стрілець, предс.; О. Мачинський, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

МОСКОВСЬКІ ДОБРОДІЇ КОШТОМ УКРАЇНИ.

Телеграми з Лозанни у Швайцарії доносять, що московський большевицький уряд обіцяв приняти на Україну чверть **міліона Вірмен, котрі утікли зпід турецького ярма в** Малій **Азії і живуть яко збігці в чужих краях.**

Вірменська делегація на близкосхідній конференції в Лозанні **заявила, що вона приймає сей проект і подала до** відома, **що московські большевики дають Вірменам на поселення** широкі **простори землі в полудневій Донщині і на Кубані.**

Се не перший раз, що московські большевики роздають **українські землі під кольонізацію чужинцям, навіть не** питаючись **про згоду українського народу. Торік були вісти, що** вони **роздавали землі в полудневій Україні і на Кубані** німецьким **кольоністам. Тепер хотять наслати на Україну вірменських** кольоністів.

В сій кольонізаційній політиці большевики ідуть лише сліпо **по слідами російських царів і цариць, котрі протягом** довгих **літ старалися змосковщити Україну між инщими способами** також **насиланнем московських кольоністів в полудневу Україну.**

Се не перший доказ, що большевики ідуть проти України **війною нищення таксамо як їх попередники царі. Майже** всі **способи вони переняли і всіх тих способів ще раз по своему** випробовують, **аби змосковщити Україну і перетворити її в** московську **провінцію.**

Але не вдались царям і царицям жадні з їх способів, не **вдадуться вони і їх вірним наслідникам комісарам.**

Якби московські большевики дійсно хотіли помогти нещасним **Вірменам, то чейже могли на се найти инші** способи **і дороги. Як звісно, у Вірменії в Малій Азії, відки втікли** вірменські **збігці, є безмежні і богаті простори, тепер** вилюднені. **Коли голова турецького уряду Мустафа Кемал паша є** дісно **союзником большевиків, як вони се говорять, то чейже** большевики **могли на нього і на його уряд на стільки** вплинути, **аби назад приняли чверть міліона вірменських збігців до** рідних **сіл і хат. А коли і сього вже не можуть виєднати у** союзника, **так чому не малиб сих збігців переселити до Вірменії** на **Кавказі яку большевики здобули від Вірмен, або в** крайнім **випадку до незаселених північних московських губерній.**

Але очевидна річ, що московським большевикам не ходить **о поміч для нещасних Вірмен, тільки о політику, о** кольонізованнє **ненависної і впертої України. Там хотілиб вони** мати **ріжних послушних нещасливців, щоби тільки ослабити** український **елемент.**

Хотять наслати на полудневу Україну кольоністів власне **тоді, як та полуднева Україна з голоду гине. Отже** голодні **збігці щей помоглиби доконати нещасний народ.**

Пляни дійсно діявольські, гідні Поляків. Але як усі злочини **так і сей тільки відімстився би на авторах злочину.**

МАТЕРІЯЛЬНЕ ПОЛОЖЕННЄ СІЛЬСЬКИХ УЧИТЕЛІВ В АМЕРИЦІ

Річний курс в початковій американській міській школі обіймає пересічно 182 шкільні дни. На селі (на фармах) така сама школа дає пересічно лиш 137 днів науки в рік. Звичайно, не кождий ученик є кождого дня в школі. Та, як облічує Вашинґтонське федеральне Освітнє Бюро, тоді як в місті дитина вчиться в школі пересічно 143 дни в році, на селі вона на загал не буває в школі частіще як 96 раз на рік. Розуміється, фізичні відносини життя на фармах — віддаленнє, непогода, злі дороги — не дозволяють дітям правильно ходити до школи. Та в великій мірі вина теж в самій сільській школі, зимою неотопланій, неосвітленій, бідно виряженій, і в кепських учителях. А кепські вони тому, що кепсько платні. Звичайно в сільській школі вчить учителька, яка дістає невелику платню на протязі 4—5 місяців в році і звичайно не має ні охоти ні амбіції ні самій вчитися ні старатися про навчанне дітей і коли взагалі за що-небудь старається, так щоб найти собі де инде кращий заробіток і ліпше жите. Облічено, що тільки в пяти стейтах учительки в сільських одно-клясових школах одержують пересічно по більш як $1000 долярів річної платні. В шести стейтах по $900 до $1000, в одинайцяти по $800 до $900, в шести по $700 до $800, в пяти по $600 до $700, в трех по $500 до $600, в пяти по $400 до 500, а в шести від $300 до $400 на рік. Та се, як сказано, пересічна платня, так що в богатьох школах буває нища пересічної. В не межи як девятнайцяти стейтах можна здибати по селах початкові школи, в яких учительці платять менш як по $300 на рік. Краще виряженнє сільських шкіл, продовженнє курсів до девяти місяців в рік і матеріяльне забезпеченнє початкових учителів есть конечними умовами кращої освіти для американської „провінції", яка все ще виказує такий великий як на цівілізовану країну процент неграмотности.

Василь Атаманюк.

В СТЕПУ.

Рівний, рівний, рівний степ —
До самого неба:
В долі клими, зверху склеп, —
Церковці не треба.

Тільки клякни і молись
До самого Бога:
— Боже, глянь на красний низ
Із свого чертога.

Ти — великий, Ти — сильний,
Знав цей світ створити,
Дай же, щоб народ вільний
Міг на йому жити!

Дай, щоб сльози біль страшний
Степу не сквернили,
Боже, Творче, Ти — сильний,
Дай знак тії сили!

ПОВІДОМЛЕННЄ.

ЗГІДНО З §. 56. СТАТУТА У. Н. СОЮЗА, СИМ ПОВІДОМЛЯЮ ВСІХ ВП. ГОЛОВНИХ УРЯДНИКІВ У. Н. СОЮЗА, ЩО ПІСЛЯ УХВАЛИ ЕКЗЕКУТИВИ З ДНЯ 2-го СІЧНЯ 1923 Р.

РІЧНЕ ЗАСІДАННЄ

Головного Уряду У. Н. Союза

РОЗПІЧНЕСЯ

В СЕРЕДУ, ДНЯ 14-ого ЛЮТОГО 1923 Р.,

о годині 9-тій рано

в домі У. Н. Союза під ч. 83 Гренд Стріт, Джерзи Сіти, Н. Дж.

ІВАН КАШТАНЮК, гол. рек. секретар.

ЛЬВІВСЬКА ПОЛІЦІЯ АРЕШТУВАЛА РЕДАКТОРА З ХОЛМЩИНИ

Д-р Мик. Ваврисевич, автор „Холм. Народ. Календаря" і газети Холмщини — „Наше Життя", прибув дня 4. січня в справі Календаря, газети й книгозбірні до Львова. Входячи вдвох з М. Матвійчуком до Т-ва „Просвіти" на Бляхарській вул. зустрінувся з послом з Волині М. Луцкевичем. Чи та зустріч, чи може вхід до Т-ва „Просвіти" дав привід поліціянтови, здається ч. 475 VIII. підійти по виході з Т-ва до д-ра М. Ваврисевича і зажадати в нього леґітимації. Потім він підійшов до нього вдруге й повів мимо Бриґідок до поліційного уряду на Казимирівській вул. Там його допитували аж 3 поліційні урядники, розглядали документи, „Холм. Нар. Календар", питали чого приїхав і и.. списали цілий протокол зізнання й врешті випустили з застереженнем, щоб на будуче завів собі леґітимацію з фотографією.

ЩЕ ОДНА ПОЛЬСЬКА МАЛЬВЕРЗАЦІЯ.

В кількох експозитурах польського еміґраційного уряду викрито кольосальні крадіжи на шкоду польського скарбу. Покищо арештовано тільки урядника Польковского. В експозитурах стверджено недостачу грошей, замісць цукру стверджено в мішках — пісок і т. д.

ВІТОС ПОТЯГНЕНИЙ ДО СУДОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТИ

Повітовий суд в Познани звернувся до польського сойму з домаганням видачі людовцового лідера Вітоса. Справу передано реґуляміновій комісії.

НА ПОВОЛЖІ

Делеґат від Саратівської ґуб. на 10-му зїзді совітів, характеризуючи господарське становище ґубернії заявив, що упадок продукційних сил в сільському господарстві після голоду 1921 р. не спинився. Значного поліпшення в порівнанню з 1921 роком нема; бо збір останнього року ледви поміг населенню забезпечити себе від голоду. Посівна площа в ґубернії цього року не може задоволити потреб людности. Дуже гостро стоїть справа про засів ярини в 1923 р.: насіння не вистарчить більш, як на 4. міл. пудів. Саратівська ґуб. може рахувати на відпуск насіння з загально-державного фонду лише півтора міл. пудів насіння, а це загрожує зменшенням площі ярових засівів в 1923 р. до мінімальних розмірів. Друга гостра справа, від розвязки якої залежить доля посівної кампанії — не брак робочої худоби, становище в якою буде ще гірше, ніж в 1922 р.

Д'АНУНЦІЯ НЕВДОВОЛЕНИЙ

Зневірений в безуспішній ривалізації з Мусолінім Д'Анунціо заявив охоту покинути „невдячну" Італію, яка захоплена фашистами не хоче знати „леджіонарів" Д'Анунція.

ОСТАНКИ ЛЕТУНА СПЕРЕД 6 ЛІТ

Зі Штрасбурґа доносять, що в лісі Гербіцгайн біля Кальгавзу найдено останки англійського летуна, що упав тут в 1917 р. із зістріленого Німцями літака. В рештках однострою найдено годинник, ножик і кілька инших дрібниць, але ніяких особистих документів.

НОВИЙ ПОЛЬСЬКИЙ ПРЕСОВИЙ ЗАКОН

„Хвиля" доносить із Варшави: Уряд виробив проєкт пресового закону, який опирається на конституції. Остаточно зредаґований буде цей проєкт після міжміністеріяльних конференцій, скликуваних пресовим бюром, на які запрошені будуть теж представники фахових орґанізацій дневникарів.

Богдан **Лепкий**.

КАРА.

(На народнім повіррю).

(Докінчене).

Тим часом люди зібрали останні гречки, викопали бульбу й почали домашні роботи. Дехто йшов у двір до машини, дехто з сокирою в ліс. Над село спускався холод, мряка і сонливість осінна. Здавалося, що от-от і ті кривобедрі хати розмокнуться в дощах і розлизуться в болоті. То знов здавалося, що ціле село, як гніздо мух, засне на зиму.

Тільки під вечір робилося живійше. З коршми лунали голосні крики й розмови, хатам курилося зі стріх, як із чубів і крізь тупу темряву, як перестрашені очі, горіли віконця хат. Де яснійше мерехтіло світло, там були вечерниці. По шибах пересувалися якісь тіні і чути було, як раз-у-раз скрипіли хатні двері. То сходилися вечірники і вечірниці.

Мотря приходила пізно і сідала при самім порозі коло мисника, якби боялася, щоб її не викинули. Сідала тихо й незамітно, а як ціла хата розговорилася, розспівала, або заслухала, вона пускала веретено як фуркальце, навгад тягнула нитку, а сама впивалася очима в Настю. Шукала на її лиці слідів хороби.

І ось здається їй, що Настя дійсно збіліла, що румянці її приблідли, як квітки під осінь і Мотря з лекшим серцем береться до прядива... Але то йде так поволи і Бог зна, коли скінчиться. Мотря хоче зараз.

* * *

На одні вечерниці Настя спізнилася і сіла коло Мотрі.

— Ти чого так змарніла, Насте?

— Я?

— Таже не я!

— Так тобі здається, Мотре. Я здорова.

Мотря закусила зуби... Хвилину тихо. Лиш веретена фуркотять і казка, прибрана в краски веселки і проміня місяця на літній ночі, йде через хату, шелестячи шатами з шовків і саєтів... А по хвилині:

— Ти чому питаєшся, Мотре?

— Бо виджу, що ти стала така, як страсть.

— Як страсть...?

Настине веретено виривається з рук, кидає собою на долівці як підстрілений птах і лягає коло порога.

— Порадься доктора, Насте. Як змарнієш, то хлопці перестануть любити.

— Хлопці? Хіба я за них стою?

— Ну, то Петро...

Розмову перериває пісня.

При пращанню каже Мотря до Насті: „А порадься доктора, Насте, Порадься, бо тобі моя кривда боком лізе!"

* *

Ті слова запали Насті глибоко в душу. „Це моя кривда тобі боком лізе" — сказала Мотря. ...Її кривда... Так, вона її скривдила... Вона? ...Може Петро?... Обоє... А може ніхто...? Може так мало було...? Таж цілий світ, то одна кривда. Щож вона винна, що Петро припав до неї?... Годі, годі

Як могла, розважала себе Настя, але Мотрині слова жужжали їй в ушах, як ненависні чмілі.

— Петре! Вернися до неї.

— А тобі що до голови прийшло, дівко? Я до неї? Або мені очі заступило?

— Ми зробили їй кривду. Вона пімститься на мені.

— Чим? Язиком?

— Не знаю чим, але пімститься. Вернися до неї, Петре!

— Ігі! Здуріла дівка. Я хочу на заповіди нести, а вона мені каже: вернися. Нема дурних. Щось тобі в голову влізло, як дитині і не даєш мені спокою. Тай себе ти їш без потреби.

— Я не їм себе, Петре, а їсть мене якась трівога. Щось ходить за мною і каже, що нам не буде добра. Диви, як я дріжу.

— Дріжиш, бо зимно. Притулися до мене, та буде тобі теплійше.

— Я не з зимна трясуся, Петре, а зі страху. З великого страху... Колисьтут мені снилося, що мене клали живцем до гробу. Я пручаюся, кричу, а вони мене шубовсть до ями, тай землею, тай землею... Як пригадаю собі, то мороз йде по тілі.

— Кажу тобі, притулися до мене, то загрієшся. О, так. А видиш... Ще близше, близше. А правда, що тепер тобі тепло? Не бійся, я тобі не дам кривди зробити. Так, так...

На дворі мело першим снігом.

— — — — — — — — — — —

Настя не годна заснути. Щось її то за рукав сіпає, то за ногу термосить, щось сміється над нею. „А що? Виділа, чи не виділа? Правда, як там страшно?" Насті здавалося, що вона завмірає і що її живцем кидають до гробу. Хоче відітхнути, не годна. Гори звалилися на груди... Так цілі ночі. Деж ті часи, як вона набігавшися по городі, або по пасовиську за товаром, падала на лаву і каменем лежала до білої днини. Вона й тепер пробує притомитися роботою, але це не помагає. Повіки не хочуть замикатися на ніч. Вона мусить дивитися в стелю, яка пригадує їй склепліня гробу і на двері, які за хвилину мають відчинитися і впустити щось білого, страшного — і на вікно, з якого глядить на її муки Мотря.

Вона не витримає так довго. Здуріє, або зробить собі конець...

* *
*

Колись була Настя така весела, що парібки називали її „весною". Куди йшла, то співала. Сама співанок вигадувала, бо тих, що знали в селі, було для неї за мало. Тепер, ні пари з уст!

— Щось починили дівці, — каже Настина мати.

— Вам, баби, ніщо мудре до голови не прийде. Хоче віддаватися тай вже. Мушу я з Петром на розум поговорити. Може він думає, що я її не дам, а я прекращого зятя і не знаю.

— Весілля весіллям, а щоби дівка без хороби так ниділа тай марніла — то воно не може бути. Щось їй мусіли завдати:

— Як маєш мені таке дурне говорити, то красше не обзиватися до мене — каже відвертаючися до стіни Настин батько.

За хвилину він так храпе, якби по стриху їхав із набором віз. В хаті лишається стара мати з своїми думками і безсонна донька, яка вдає, що спить.

* *

Весело бувало при копаній криниці; особливо вечерами, зимою. Тоді жінкам і дівчатам не так спішно до хати, і вони радо витягаючи по черзі воду крюком говорять тай сміються. Та криниця мусить вислухати всьо, що в селі сталося. І хто з ким побився, і хто з ким полюбився — всьо вона мусить знати.

Колись і Настя виходила за водою в таку пору, щоби здибатися з дівчатами і поговорити собі. Тепер вона ходить пізнійше, як нема нікого. Не любить людських очий; не хоче, щоби приглядалися їй та випитували: чи дужа? Як сонце ховаеться за громадську гору, як счезне останній смуг, що його днина кидає на землю немов спомин по собі, тоді вона йде. Часом прибіжить, гляне в чорну яму, витягне одну коновку, другу і як перестрашена втікає в село. То знов задивиться в глибінь, якби питалася в неї, кільки прагнущих уст вона напоїла, кілька зітхань, кілька сліз приняла в свою пропасть.

— Як там чорно!... Чорно, але спокійно, як у гробі... А хто знає, чи в гробі спокійно? Боже! Коли й там нема кінця нашим трівогам, коли й туди йде за нами любов і ненависть, коли й там не годен сховатися від нудьги... Страх погадати!

Настя витягає одну коновку, ставяє на цямринню, потім другу, потім закладає коромесло, завдає собі на плечі і йде. Коновки скриплять, вода бовтається і виливається на стежку; Насті так тяжко, якби несла не воду, а оливо, або гріхи... Якби несла гріхи...

Стежка блищить перед нею, посипана тут і там снігом, що не вспів іще стопитися в болотнистих калюжах. Настя вдивляється в ту стежку і здається їй, що вона вже иньшими не буде ходити, що всьо її життя буде таке сіре, як отсжка і таке важке, як отсі коновки на плечах.

І чому? Таж вона одиначка, а батько богач. Таж віддасться за Петра, а Петро її любить. Чогож їй так тяжко та нудно? Звідки ті сірі думки? Вона мусить бути щаслива, вона хоче жити і буде жити...

Так думаючи підходить до перелазу.

— То хто?

— Мотря.

— Чого ти хочеш від мене? Відчепися! Не ходи за мною, не дивися на мене своїми недобрими очима.

— Чого я хочу? Хочу кари на тебе. За своє щастя, за своє змарноване життя!

— Пусти мене! Кара в божих руках... Я тебе не боюся, я на перекір тобі буду щаслива...

— Щаслива! Не довго трівати ме твоє щаст;. — Я на тебе замурувала жабу... Поки та жаба мучиться в мурі, поти й твого життя. Я маю твоє життя в своїх руках. Будь щаслива!

І Мотря зникає, наче привид. Настині коновки наповняються проклоном, стежка зачинається западати перед нею, довкола неї робиться пітьма і нудь і безвихідне горе.

Довго якось борикається осінь із зимою. Вже впаде сніг, вже приморозок постинає болото, вже вітер зачне холодом прошибати, аж ось диви — так коло полудня втишиться на хвилину, сонце з поза брудних хмар усміхнеться, і від того усміху щезне сніг, змякне мороз, втихомириться вітер. І знов дощ пуститься з хмар, як вода з мокрих ряден, знов розкиснеться болото, а вітер із нудьги вчіпиться сухої гиляки та стане нею викручувати на всі боки. Не годен діждатися, щоби білий, зимний, чистий сніг, покрив зневолену землю на зимовий відпочинок...

Кілько днів мучиться Настя і не годна умерти. Що люди придумали, що пригадали, всьо нещасливі родичі робили, та годі. Забагла образу з церкви — принесли, забагла води з далекої кринички — подали, просила зілля з монастирського городу — нарвали — чогоб ті богаті родичі для своєї дочки одиначки не зробили! Деж на таку муку дивитися... Зразу старий сидів коло хорої в хаті та чекав, чи не захоче чого. Тепер увійде, стане біля порога, подивиться і лице йому так викривиться, так зімнеться, якби його хто за душу вхопив— обернеться і хіба на другий день знов на хвилину прийде.

Тільки мати не лишає Насті, ні на хвилину. І де в неї стільки терпеливості візьметься, звідки вона бере тих сліз, що пливу з очий, як вода жерельна! А тут іще й сусіди приходять потішати й радити. Великої сили треба, щоби то всьо перебути...

— Мамо, який нині день?

— Пятниця доню.

— Вечір?

— Ніч, дитино.

— А сніг є вже?

— Нема, донечко люба. Але буде. Ось так червоно небо заходило, певно вітер його надує.

— О — ох!

Зі стріх капає дощ, а в углі хати тоненький, пискливий вітрець тягне своє безконечне, фі — і — і — !

— Мамо.

— Що, донечко моя?

— Ходіть до мене близше, я маю вам щось казати.

Мати нахиляється над хору і чує, як у її грудьох клекотить і грає якась страшна, нелюдська музика. Донька ловить маму за шию і кидає в її лице великі, зимні, страшні слова, одно по другім, одно по другім. Стару, якби хто молотом по голові бив, чим раз дужше, чим раз дужше.

А вода зі стріхи цяпотить і вітер в углу хати витягає своє безконечне „фі — і — і —!"

Нараз донька пускає шию матери, падає на постелю і просить:

— Йдіть до неї, йдіть зараз до неї!

Мати бере хустку й біжить.

* *

В Мотриній хаті ще світилося. Стара латала якусь дранку, Мотря підбілювала піч. Вона пильнувала тепер тої роботи дуже.

Як Настина мати відчинила двері, обі мало не крикнули з дива. Богачка? в таку пізну пору? чого?

А вона стояла на порозі, задихана, зневолена, збіджена і дріжала, як у пропасниці.

— Просимо близше, тай кажіть, що вас в таку пізну пору привело — відзивається Мотрина мати.

А вона закусуючи зуби каже: Мотря знає, по що я прийшла.

— Знаєш, Мотре?

— Не знаю. Звідки маю знати.

— Най тобі Бог простить, звідки ти знаєш, а тепер я тебе прошу, май хоч крихітку совісти; таж і ти колись будеш конати; змилуйся над нещасливою; я мама, благаю тебе, змилуйся над Настею, дай їй спокійно вмерти!

Мотрина мати дивиться то на доньку, то на ту нещасливу, мов божевільну жінку і в голові їй щось зачинає свитати.

— Мотре! Правда то?

— Правда, чи не правда, то моя річ.

— Але я, твоя мати. Мотре, Бог тебе скарає.

— Я вже більшої кари не боюся.

— Відвали каглу, — кричить Настина мати — або самаж, заліпи її до остатка. Я тебе останній раз прошу! Відвали каглу.

— Просите... Най буде... Можете йти до дому... Вже досить кари... Відвалю.

— Мотре!

— — — — — — — — — — —

Настина мати вже не застала своєї доньки між живими. На завтра впав білий, зимний, грубий сніг.

ВІСТИ ДЛЯ РОДИН З ВЯЗНИЦІ НА ПОДІЛЛІ

На запити та прохання заінтересованих подаю, що 1) **Волинець**, учитель натураліст, вбитий в осени 1920 р. в Винниці „чекою", хоч поза школою нічим не займався. 2) **Осторожинський**, бувш. старшина галицької армії, вбитий як чекіст повстанцями в 1921 р. десь в околиці Жмеринки. Лишив вдову. 3) **Кондрацький Франц**, лектор і проректор Інститута Народньої Освіти в Винниці. Здоров, жонатий. 4) **Балицький**, з Бортник а) старший, голова відділу Народньої Освіти в Камянці, б) молодший студент університету в Харкові. Здорові. 5) **Бойко Гриць**, з Тернополя, помер в жовтні 1922 р. в Винниці на тиф тоді, як мав вже папери на поворот у Галичину. Лишив жінку і дитину, які мали вернути до рідні в Уфу. 6) **Бупт**, з Перемишлянщини, занятий в Винниці при книгарни. Видав книжку про насічництво. Здоров. 7) **Сідельник Василь...**, священик української автокефальної церкви в Винниці. Здоров. 8) **Кицай Гриць**, з Холмщини в околиці Угнова, занятий при книгарни в Винниці. Учительство кинув. Здоров. 9) **Калинець Володимир**, із Станиславова помер в березні 1921 р. в Винниці. Лишив жінку Ганну, учительку в Винниці і дочку. 10) **Магміт**, з Уїзда в Рогатинщині, занятий при повітовім земельнім відділі в Винниці. Здоров. Богато Галичан погибло при границі, коли пробували перейти в Галичину нелегальною дорогою, богато не думає вертати, богато не хоче вертати. Головне число з них не має потрібних паперів, ані не знає, які формальности передбачені. Рідню і знайомих прохаю за платити за вістку датками на Рідну Школу. — **Гриць Бобяк**, Бережани.

МАНДВІРНІ РОБІТНИКИ В ФІЛАДЕЛФІЇ

Кождого року весною сотні робітничих родин вимандровує з Філаделфії, Балтімор та инших східних міст на роботу по городах (трокфармах) в Мериленд, Вирджінії і найбільше Ню Джерзи. Всі забирають з собою на роботу дітей, а то й сами діти ідуть заробляти роботою коло городовини, овочів і ягід. З самої Філаделфії більш як 2,500 шкільних дітей покидає школу вже на початку весни, буває що вже в місяци лютім працює в Ню Джерзи цілу весну й літо й не вертають ся до міста аж в кінци жовтня; ті, що збирають ягоди, ще пізнійше. З одної філаделфійської школи більш як трета часть всіх дітей покидає науку, щоб іти заробляти на підміських городах. Розуміється, всі ті робітничі діти лишаються в школі позаду тих дітей, які можуть правильно вчитися і в літі спочивати. Що більше, за роботою відвикають від науки і забувають те, що в зимі навчилися. Шкільні власти в Ню Джерзи чи Мериленд не дбають про їх виховання і навчання, так як шкільні закони не стосуються до дітей постійно не мешкаючих в громаді. В своїм річнім звідомленню Дитяче Бюро Департаменту Праці списує долю 3,600 таких недорослих робітників працюючих в Ню Джерзи, Мериленд і Вирджінії. Окрім того, що не вчаться так як треба, приходиться їм жити в крайно прикрих відносинах Як звичайно, мандрівні робітники живуть в „кемпах" — бараках, де в одній або двох великих комнатах мусить поміститися по 30 до 100 осіб всякого віку і пола. Кождій родині звичайно приділено частину підлоги, в яких шість квадратових стіп, і від другої родини та від прочих мешканців бараку вона відділена тільки дошкою не вищою понад одну стопу, так що на ділі вся та маса людей з дітьми і жінками мусить жити в купі.

ЕПІЛЬОГ ТРАГІЧНОЇ „ПАРАДИ"

Перед польським військовим судом в Трудзондзу почалася на днях розправа проти виноваників трагічної „паради", на якій польські летуни, кидаючи острими бомбами з літаків, спричинили смерть та поранення кільканайцяти осіб. На лаві обвинувачених засіли — підпор. Качинські, командант летунського парку, військовий урядник Віковскі, сотник Івашкевич і поручник маринарки Броніслав Вітковскі. Акт обвинувачення закидує Качиньскому, що як командант дозволив на кидання острих бомб з літаків, урядникови Віковскому невміле обходження з вибуховим матеріялом а сотн. Івашкевичеви і пор. Вітковскому незабезпечення тої полоси моря, на яку мали падати бомби.